

**CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY.
CRIMINAL AND PENAL LAW**

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-313-2-37>

**AN OFFICIAL AS A SUBJECT OF CRIMES PROVIDED
FOR IN ARTICLES 343, 344, 345, 346, 347 OF THE CRIMINAL
CODE OF UKRAINE: SEPARATE ISSUES OF CRIMINAL
RESPONSIBILITY**

**СЛУЖБОВА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНІВ,
ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 343, 344, 345, 346, 347
КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ
КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Borovyk A. V.

*ORCID ID 0000-0003-1834-404X
Candidate of Juridical
Sciences, Professor,
Vice-Rector for Scientific Work of
Academician Stepan Demianchuk
International University of Economics
and humanities
Rivne, Ukraine*

Боровик А. В.

*ORCID ID 0000-0003-1834-404X
кандидат юридичних наук, професор,
проректор з наукової роботи
Міжнародний економіко-
гуманітарний університет імені
академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Суб'єктами злочинів, передбачених ст. 343, 344, 345, 346, 347 КК України, можуть бути службові особи, зокрема від яких потерпілий знаходиться в певній залежності (перебуває в їх підпорядкуванні або залежний від них у вирішенні певних питань, пов'язаних з виконанням професійних обов'язків). Наприклад, В. А. Клименко стверджує, що службовими особами в ч. 2 ст. 344 КК України можуть бути ті, від яких потерпілий знаходиться у службовій залежності, особи, від яких залежить фінансове, матеріально-технічне забезпечення органу, керівником чи членом якого є потерпілий, вирішення побутових питань потерпілого тощо. Суб'єктом кваліфікованого складу злочину може

бути й хтось із тих, кого законодавець називає в ч. 1 ст. 344 КК України у якості потерпілого [1, С. 773-774].

У зв'язку з цим виникають питання, пов'язані із кваліфікацією посягань на представників влади, які вчиняють службові особи.

Насамперед слід з'ясувати у чому полягає **використання службового становища** як спосіб вчинення кваліфікованих видів деліктів проти представників влади.

Загальноприйнятим є твердження про те, що використання службовою особою службового становища передусім передбачає використання тих повноважень, якими службова особа наділена для здійснення професійних функцій у зв'язку із зайняттям нею певної посади чи здійсненням певної службової діяльності [1, с. 773-774; 2, с. 325, 328; 3, с. 723]. Однак поняття використання службового становища, не обмежуючись діями у межах службової компетенції, охоплює і використання службовою особою свого службового авторитету, зв'язків з іншими службовими особами, інших можливостей, обумовлених займаною посадою. Тобто наголос слід робити на фактичних можливостях по службі, які виходять за межі службової компетенції винного та яких позбавлені особи, котрі не займають ту чи іншу посаду (не здійснюють певну діяльність). Використання особою свого службового авторитету, інших можливостей, обумовлених займаною посадою, є не менш суспільно небезпечним, ніж діяння в межах службової компетенції [4, с. 26-27].

Важливо визначитися **положеннями яких статей слід керуватися під час тлумачення терміну «службова особа»** в досліджуваних складах кримінальних правопорушень: ст. 18 чи 364 КК України? Одні вчені вважають, що це має бути ч. 3, 4 ст. 18 КК України [2, с. 325-328; 3, с. 723], а інші – примітка до ст. 364 КК України [5, с. 1110]. Безумовно з огляду на те, що у диспозиціях вказаних статей не міститься будь-яких обмежень щодо виду службової особи, то застосуванню у ч. 2 ст. 343, ч. 2 ст. 344 КК України підлягає саме ст. 18 КК України, оскільки вона містить визначення службової особи, а не службової особи юридичної особи публічного права, про яку йдеться у примітці до ст. 364 КК України. Водночас в теорії кримінального права лунають пропозиції щодо визнання обставиною, що обтяжує відповідальність вчинення втручання не будь-якою службовою особою, а особою, поняття якої наведено у п. 1 примітки до ст. 364 КК (публічною службовою особою) [6, с. 165].

Чи потребують кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених ст. 364, 365 КК України, випадки втручання у діяльність,

про які йдеться у ч. 2 ст. 343, ч. 2 ст. 344 КК України, вчинені службовою особою з використанням свого службового становища.

І. М. Залялова стверджує, що втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, вчинене службовою особою, залежно від конкретних обставин є спеціальним видом зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК) чи перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК). Тому на її думку втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, вчинене працівником правоохоронного органу, слід кваліфікувати за ч. 3 ст. 364 КК [7, с. 145, 146]. Натомість Є. М. Блажівський стверджує, що втручання в діяльність, вчинене службовою особою, є спеціальним видом таких злочинів, як зловживання владою або службовим становищем та перевищення влади або службових повноважень, а відтак сукупності такі злочини не утворюють [6, с. 165]. Більш виваженою видається позиція, що передбачає кваліфікацію таких діянь лише за ч. 2 ст. 343, ч. 2 ст. 344 КК України, оскільки наявна в цих складах кваліфікуюча ознака – «вчинення злочину службовою особою з використанням службового становища», вже враховує відповідне зловживання службової особи. У протилежному випадку кваліфікація вчиненого суперечитиме принципу *non bis in idem*.

Однак таке правило стосується лише ч. 2 ст. 343, ч. 2 ст. 344 КК України. Натомість вчинення деліктів проти представників влади, передбачених ст. 345, 346, 347 КК України, службовою особою з використанням службового становища, у певних випадках якраз і потребує кваліфікації за сукупністю зі ст. 365, 424 КК України.

На переконання В. А. Клименка службові особи, які для погрози або насильства використали своє службове становище, мають нести відповідальність за перевищення влади або службових повноважень (ч. 2 або ч. 3 ст. 365 КК України) та злочин, передбачений ст. 345 КК України, якщо скоєне підпадає також під ознаки ч. 3 або ч. 4 ст. 345 КК України [1, с. 776-777]. Натомість Г. Є. Болдарь зауважує, що службові особи за погрози або насильство щодо працівника правоохоронного органу, вчинені з використанням влади або службового становища, повинні нести відповідальність за ст. 365 або ст. 424 КК України [2, с. 326].

Л. В. Дорош переконана, що службові особи, які застосували погрозу або насильство з використанням свого службового становища (ст. 346 КК України), підлягають відповідальності ще й за перевищення влади чи службових повноважень [3, с. 728].

Л. В. Дорош і В. А. Клименко зауважують, що службові особи, які вчинили дії, передбачені ч. 2 ст. 347, із використанням свого службового

становища, несуть відповідальність за ст. 365 чи ст. 424 та ст. 347 КК України [1, с. 781; 3, с. 731].

Таким чином кваліфікація посягань на представників влади, що вчиняються службовими особами з використанням службового становища, залежить насамперед від наявності чи відсутності кваліфікуючої ознаки «вчинення злочину службовою особою з використанням службового становища».

Література:

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / відп. ред. С. С. Яценко. 2-ге вид., переробл. та доповн. Київ: А. С. К., 2002. 968 с.

2. Кримінальне право. Особлива частина: підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ: Елтон-2, 2012. Т. 2. 780 с.

3. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. комент.: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-ге вид., доповн. Харків: Право, 2013. Т. 2: Особлива частина. 1040 с.

4. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): науково-практичний коментар / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ: Норма права, 2021. 130 с.

5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. [2-ге вид., переробл. та доповн.]. Київ: Дакор, 2008. 1428 с.

6. Блажівський Є. М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2010. 234 с.

7. Залялова І. М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність працівника правоохоронного органу: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Донецьк, 2006. 186 с.